

A nyomozás egyes problémái az új koronavírus miatti veszélyhelyzet idején

Az új koronavírus megjelenése, gyors terjedése váratlan kihívások elé állította az egész világot, köztük hazánkat is. Ez a vírus nemcsak a mindennapi életre jelent komoly veszélyt, hanem a bűnüldözésre is váratlan terheket rótt. A megnehezedett körülmények között mind a nyomozó hatóság, mind az ügyészség, mind a bíróságok olyan nehézségekkel kell, hogy szembenézzenek, amelyek sokszor megoldhatatlan feladat elé állítják őket. A hagyományos módszerek mellett újakat kell bevezetni, nem is beszélve a személyes jelenlétet igénylő eljárási cselekményekkel kapcsolatos gondokról. A tanulmány ezeket a kérdéseket kívánja elemezni elsőként a jogszabályi környezet bemutatásával, majd pedig a nyomozással kapcsolatos egyes konkrét problémák elemzésével.

A büntetőeljárást érintő jogalkotás az új koronavírus miatti veszélyhelyzet idején

Az Országgyűlés – ahogyan a 2020. évi XII. törvény preambulumból kiolvasható – annak érdekében, hogy a Kormány a COVID-19 fertőzés okozta tömeges megbetegedést okozó, 2020-ban bekövetkezett humánjárvány megelőzésére, illetve következményeinek elhárítására valamennyi szükséges rendkívüli intézkedést megtehesse, megteremtette a kereteit azon rendeleteknek, amelyek a veszélyhelyzet idején akár törvényi rendelkezéseket is módosíthatnak. A 2020. évi XII. törvény 2. § (1) bekezdése szerint ugyanis a Kormány a veszélyhelyzetben (a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvényben meghatározott rendkívüli intézkedéseken és szabá-

lyokon túl) az állampolgárok élet-, egészség-, személy-, vagyon- és jogbiztonságának, valamint a nemzetgazdaság stabilitásának garantálása érdekében rendeletével egyes törvények alkalmazását felfüggesztheti, törvényi rendelkezésektől eltérhet, és egyéb rendkívüli intézkedéseket hozhat. A 2020. évi XII. törvény 3. § (3) bekezdése pedig a Kormány által kihirdetett, a veszélyhelyzet kihirdetéséről szóló 40/2020. (III. 11.) Korm. rendelet hatálybalépését követően a 2020. évi XII. törvény hatálybalépéséig megalkotott kormányrendeleteket is megerősíti.

A fenti rendelkezéseknek megfelelően került sor a veszélyhelyzet ideje alatt érvényesülő egyes eljárásjogi intézkedésekről szóló 74/2020. (III. 31.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Rendelet) megalkotására is. A Rendelet preambuluma visszautal az Alaptörvény 53. cikk (2) bekezdésében meghatározott eredeti jogalkotói hatáskörre és az új koronavírus elleni védekezésről szóló 2020. évi XII. törvény rendelkezéseire.

A Rendelet 16 fő kérdést vizsgál, ezek közül az utolsó tartalmazza a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény rendelkezéseinek eltérő alkalmazásáról szóló szabályokat.

A 17. fejezet pedig a záró rendelkezéseket tartalmazza, köztük azt, hogy a Rendelet a kihirdetése napján 15 órakor hatályba is lépett, és a Rendeletet a hatálybalépésének napján folyamatban lévő eljárásokban (sőt a Rendelet hatálybalépését megelőzően, de a veszélyhelyzet kihirdetését követően lejárt határidők esetében) is alkalmazni kell.

A büntetőeljárást tehát elsősorban a Rendelet 16. fejezete szabályozza, bár a többi fejezetben is találhatunk a büntetőeljárást érintő rendelkezéseket (például az 1. § szerint a veszélyhelyzet ideje alatti kézbesítés tekintetében a kézbesítési kifogás, valamint a veszélyhelyzet ideje alatti mulasztás igazolása iránti kérelem előterjesztésének törvényben meghatározott határidejébe a veszélyhelyzet időtartama nem számít bele; a 12. § (1) bekezdése szerint a jogi képviselő vagy védő nélkül eljáró ügyfél által szóban előterjesztendő kérelem és indítvány jegyzőkönyvbe foglalására meghatározott ügyfélfogadás szünetel). Részletesen azonban a 16. Fejezet rendelkezéseit

tekintjük át, mivel ezeknek van közvetlen kihatásuk a nyomozás során felmerülő problémákra.

A veszélyhelyzet ideje alatt érvényesülő egyes eljárásjogi intézkedésekről szóló 74/2020. (III. 31.) Korm. rendeletnek a Be.-t érintő főbb rendelkezései

A Rendelet 44. §-a értelmében a Be. rendelkezéseit a Rendeletben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni. Tekintettel arra, hogy az új koronavírus miatti veszélyhelyzet jelentősen megnehezíti a büntetőeljárásban való személyes részvételt, a Rendelet elsősorban a hatóságok és a résztvevők részéről is a minimálisra csökkenti a kötelező részvétel szabályait. A hatóságok részéről ilyennek kell tekinteni, hogy a 45. § szerint az elsőfokú bíróság a büntetőeljárás során mindig egyesbíróként jár el (azaz első fokon nincs tanács) a veszélyhelyzet alatt. A résztvevők közül pedig idesorolhatjuk például azt a szabályt, hogy a helyettes védőre vonatkozó korlátozó rendelkezésektől el lehet tekinteni (többek között a helyettes védő a nyomban egymást követő eljárási cselekményeken mindaddig eljárhat, amíg a kirendelt védő akadályozva van; a bizonyítási eljárás helyettes védővel is befejezhető, sőt a helyettes védő perbeszédet is tarthat).

A veszélyhelyzetre vonatkozó egyéb jogszabályokkal összhangban a Rendelet 48. §-a szerint külön döntés nélkül különleges bánásmódot igénylő személynek minősül a hatvanötödik életévét betöltött személy is (hiszen az ő mozgását az új koronavírus alatt érvényben lévő szabályok korlátozzák).

Az eljárási cselekményeken való részvételi kötelezettség csökkentésének egyik fő módja a Rendelet szerint a telekommunikációs eszközökön keresztüli kapcsolattartás elősegítése. Ezt elősegítendő több szabályt is találunk a Rendeletben (sőt azzal is szorgalmazzák például a telekommunikációs eszköz használatát, hogy a kirendelt védő megkezdett óránként a kirendelt ügyvédi óradíj hetven százalékának megfelelő összeget akkor is megkapja, ha nem személyesen beszél ügyfelével, lásd 46. §). Szintén a személyes részvétel mellőzését segíti elő, hogy a 49. § szerint a bíróság

mellőzheti a tanú kihallgatását, ha bármelyik hatóság korábban a kihallgatásáról kép- és hangfelvételt vagy hangfelvételt készített.

Bizonyos eljárási cselekmények elvégezhetők a veszélyhelyzet idején is. Ugyanakkor vannak olyan résztvevők (de akár a hatóság tagja is kerülhet ilyen helyzetbe), akik nem tudnak részt venni az eljárási cselekményeken az elrendelt járványügyi elkülönítés, megfigyelés, zárlat vagy ellenőrzés szabályainak megszegése nélkül. Ilyenkor főszabályként a hatóságnak el kell halasztania az eljárási cselekmény elvégzését (50. § (1) bekezdés). Ha erre a halasztásra nincs mód, akkor az eljárási cselekményen való jelenlétet telekommunikációs eszköz útján kell biztosítani. De még akkor is a telekommunikációs eszköz útján való jelenlét a főszabály, ha a személyes jelenléttel járó eljárási cselekmény nem járna az elrendelt járványügyi elkülönítés, megfigyelés, zárlat vagy ellenőrzés szabályainak megszegésével, bár ilyenkor a Rendelet az írásbeli tanúvallomás megtételét vagy az eljárási cselekményről készített kép- és hangfelvétel, avagy hangfelvétel felhasználását is lehetővé teszi.

Mivel a veszélyhelyzet megnehezíti nemcsak a személyes kapcsolattartást, hanem a mindennapi életet is (például postára járás), az 52. § (1) bekezdése szerint az ülésen közölt határozat elleni fellebbezésre nem három nap, hanem az üléstől számított öt munkanap áll rendelkezésre. Azaz nemcsak a napok számát emelte a Rendelet, hanem nap helyett munkanapban számol (tehát míg a Be. alapján egy pénteken közölt határozat ellen a következő hétfő a határnap, addig ezen szabály szerint a következő péntek lett). Ugyanígy öt munkanapra nőtt (három munkanapról) a védőnek a vádirat kézbesítését követő bejelentési jogosultsága az előkészítő ülés időpontjának 1 hónapon túli meghatározása érdekében (bár ennek nincs nagy jelentősége, hiszen úgysem nagyon tartanak előkészítő ülést a veszélyhelyzet idején...), és a feljelentés elintézésének a határideje is.

Több helyen is 15 napra nőtt a 8 napos jogorvoslati határidő (például az elektronikus adat feletti rendelkezésre jogosult fellebbezési határideje az elektronikus adathoz való hozzáférés ideiglenes megakadályozásával ösz-

szefüggésben; a védőnek a gyanúsítás illetve annak változása elleni panaszjoga, a felülbírálati indítvány előterjesztésére nyitva álló határidő). Sőt a szakértőkkel szembeni szigorú határidők is jelentősen enyhültek, hiszen a szakvélemény előterjesztésére nyitva álló két hónapos, egy alkalommal egy hónappal meghosszabbítható határidő a Rendelet 62. §-a szerint több alkalommal, alkalmanként legfeljebb három hónappal meghosszabbítható.

A Be. által számos esetben előírt személyes iratkezelés is elektronikus formában történik a veszélyhelyzet idején. Így az eljárás ügyiratainak megismerése, az ügyirat tartalmáról való felvilágosítás adása vagy tájékoztatás nyújtása csak személyes jelenlétet nem igénylő módon biztosítható a Rendelet 53. §-a szerint, és még papíralapú kapcsolattartás esetén is az idézést (értesítést) lehetőleg elektronikus levelezési címre (e-mail), de akár hangkapcsolatot biztosító elektronikus úton (például skype) is el lehet juttatni. Ebben az esetben természetesen a kézbesítés nehezen igazolható, éppen ezért ilyenkor az idézéssel és az értesítéssel szembeni mulasztás következményei nem alkalmazhatók (55. §).

A Be. normális körülmények között is lehetővé teszi a telekommunikációs eszközök használatát. Ugyanakkor a használat módját (garanciális okokból) korlátozó rendelkezések egy részét is felfüggeszti a Rendelet. Így a kapcsolatot folyamatos hangfelvétellel is lehet biztosítani, nincs szükség az elkülönített helyszínen a fokozott garanciát nyújtó rendelkezések betartására, a felvétel bármilyen elektronikus módon rögzíthető, sőt a terhelt hozzájárulása nélkül is elrendelhető a telekommunikációs eszköz használata (de a vádlott kérelme esetén lehetőleg el kell halasztani az eljárási cselekményt, kivéve, ha az az elrendelt járványügyi elkülönítés, megfigyelés, zárlat vagy ellenőrzés szabályainak megszegésével járna, vagy a terhelt vagy a vele érintkező személyek testi épségét, egészségét veszélyeztetné).

A telekommunikációs eszköz használatával összefüggő döntést a Rendelet a hatóság diszkrecionális jogkörébe utalja, így sem a telekommunikációs eszköz használata iránti indítvány elutasítása, sem annak elrendelése, avagy a személyes jelenlét biztosítására tett indítvány tárgyában hozott döntés ellen nincs helye jogorvoslatnak (56. §). Ez a szabály álláspontunk szerint a jogorvoslati jog szükségtelen korlátozását jelenti.

A Rendelet azonban nemcsak a résztvevők korlátozott helyzetére van tekintettel. Éppen ezért a Be.142. §-ában meghatározott általános (egy hónapos) intézkedési határidő a veszélyhelyzet idején nem alkalmazható, és kifogás sem terjeszthető elő az eljárás elhúzódása miatt (58–59. §).

A telekommunikációs eszközök alkalmazhatóságának kibővítése mellett a Rendelet az elektronikus kapcsolattartás szabályait is érinti. Ennek három fő témaköre van:

- az elektronikus kapcsolattartásra vonatkozó szigorú (alaki) szabályok enyhítése (az elektronikus kapcsolattartás helyett indokolt esetben egyéb elektronikus úton való kapcsolat teremtés (e-mail) lehetővé tétele a hatóságok között illetve a résztvevőkkel, az egyéb elektronikus kapcsolattartás választhatóvá tétele, sőt pártfogó felügyelő is elláthatja feladatát az együttműködésre köteles személyekkel egyéb elektronikus kapcsolattartás útján);
- az elektronikus kapcsolattartásra vonatkozó szabályok megszegésének a következményei (például hatálytalanság) nem alkalmazhatók;
- az egyéb elektronikus úton történő kapcsolattartás (például e-mail) papíralapú kapcsolattartásnak minősül.

A Rendelet igyekszik megkönnyíteni a nyomozó hatóság feladatát is. Éppen ezért a 64. § szerint a nyomozó hatóság és a rendőrség belső bűnmegelőzési és büntetőeljárás feladatokat ellátó szerve, valamint a rendőrség terrorizmust elhárító szerve a veszélyhelyzet alatt az ügyészség engedélye nélkül is kérhet adatszolgáltatást az adóhatóságtól és a vámhatóságtól.

Az ügyészségnek és a nyomozó hatóságnak gondoskodnia kell arról, hogy a jegyzőkönyv hitelesítése előtt annak tartalmát az eljárási cselekményen jelen lévő büntetőeljárásban részt vevő személy megismerje. Ha az eljárási cselekményen jelen lévő büntetőeljárásban részt vevő személy a jegyzőkönyv tartalmának megismerését megtagadja, úgy kell tekinteni, mint aki a jegyzőkönyv hitelesítésében való közreműködést tagadta meg.

Az észrevétlenül nem megváltoztatható módon lezárt jegyzőkönyvet az eljárási cselekményt végző ügyész vagy nyomozó hatóság tagja az eljárási cselekményen jelen lévő büntetőeljárásban részt vevő személlyel együtt közvetlenül a jegyzőkönyv lezárása után nemcsak írásban, hanem bármilyen elektronikus módon rögzített nyilatkozatával is hitelesítheti, ha az alkalmas annak igazolására, hogy a jegyzőkönyv lezárása után annak tartalmát megismerte és elfogadta (65. §).

A veszélyhelyzet jelentősen megnehezíti a nyomozati (végső) határidő betartását. Éppen ezért ezt a határidőt az ügyészség több alkalommal is, alkalmanként legfeljebb hat hónappal meghosszabbíthatja (és ez ellen panasszal sem lehet élni, 66. §). Sokszor azonban még így sem lehet tartani a határidőket (illetve felesleges formai előírás lenne, ha állandó ügyészi hosszabbításra várnánk, ha az eljárás folytatása járványügyi elkülönítés, megfigyelés, zárlat vagy ellenőrzés szabályaira figyelemmel elháríthatatlan akadályba ütközik). Ilyenkor az ügyészség és a nyomozó hatóság is (legfeljebb hat hónapra, ami alkalmanként legfeljebb hat hónappal meghosszabbítható) felfüggesztheti az eljárást (ami ellen nincs helye panasznak, 68.§), kivéve, ha az eljárás az ügyben személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés hatálya alatt álló terhelttel szemben van folyamatban. Ha az eljárás felfüggesztésére a Be. határidőket határozza meg (a gyanúsított külföldön tartózkodik: 6 hónap; az eljárás lefolytatásához előzetes kérdésben hozott döntést kell beszerezni: 2 hónap; jogsegély iránti megkeresés más állam hatósága általi teljesítése szükséges: 12 hónap), ez a határidő a veszélyhelyzet ideje alatt nyugszik (azaz annak ideje ezen határidőbe nem számít bele). Ugyanez igaz a közvetítői eljárás céljából (a közvetítői eljárásban létrejött megállapodás teljesítése érdekében) történő felfüggesztésének (69. §) és a kötelezettséget előíró feltételes ügyészi felfüggesztésnek (70. §) a tartamára. Ugyanakkor, ha a gyanúsított részére előírt magatartási szabály megszegésére (kötelezettség elmulasztására) az elrendelt járványügyi elkülönítés, megfigyelés, zárlat vagy ellenőrzés szabályai miatt, vagy a veszélyhelyzettel összefüggő egyéb méltányolható okból került sor, akkor az ehhez fűzött hátrányos jogkövetkezmények sem alkalmazhatók.

Mivel az új koronavírus járvány az eljárási cselekmények lefolytatását is veszélyessé teheti, ezért nemcsak a telekommunikációs eszközök alkalmazásának az elősegítése, hanem a ténylegesen megtartott eljárási cselekmények védelme is fontos. Éppen ezért a 71. § szerint a bíróság a nyilvánosságot az egész tárgyalásról vagy annak egy részéről indokolt határozattal hivatalból kizárja, ha járványügyi elkülönítés, megfigyelés, zárlat vagy ellenőrzés szabályaira figyelemmel a bíróság a nyilvánosság számára nem látogatható (de a terhelt vagy a védő számára indítványra engedélyezni kell, hogy a nála levő elektronikus eszközt bekapcsolva a tárgyaláson történeteket rögzítse, a tárgyalás rendjének, szabályszerű menetének zavarása vagy a tárgyalás méltóságának sérelme nélkül). Ami érdekesség, hogy ilyenkor a bíróság még a tárgyaláson hozott határozatot is a nyilvánosság kizárásával hirdeti ki. Ez a zárt tárgyalás ugyanakkor nem az általános okokból elrendelt zárt tárgyalás, annak tartalma nem titok, csak a jelenlét akadályozzák meg egészségügyi okokból (így az ott elhangzottak nem minősülnek titoknak, nem áll fenn a büntetőjogi védelem sem).

Ugyanúgy, ahogy a nyomozásnál, a bírósági eljárásban is előfordulhat, hogy a fenti eszközök sem elegendőek, avagy teljesen felesleges lenne formailag folytatni az eljárást, ha úgysem lehet érdemi cselekményt lefolytatni. Éppen ezért a 74. § lehetővé teszi, hogy a bíróság legfeljebb hat hónapra felfüggeszse az eljárást (ami alkalmanként 6 hónappal meghosszabbítható), ha az eljárás folytatása járványügyi elkülönítés, megfigyelés, zárlat vagy ellenőrzés szabályaira figyelemmel elháríthatatlan akadályba ütközik (erre bírósági szakban sincs mód, ha az eljárás az ügyben személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés hatálya alatt álló terhelttel szemben van folyamatban). Az eljárás felfüggesztésének a tartalmába a veszélyhelyzet ideje a bírósági szakban sem számít bele.

Egyes bírósági határidők is hosszabbak lettek a Rendelet szerint a veszélyhelyzet alatt:

	Rendeleti határidő	Be. eredeti határidő
A vádirat kézbesítése a vádlottnak és a védőnek (az ügyiratoknak a bírósághoz való érkezésétől számítva)	3 hónap (75. §)	1 hónap (497. §)
Előkészítő ülés tartása (a vádirat kézbesítésétől számítva)	6 hónap (76. §)	3 hónap (499. §)
A bíróság megvizsgálja a bizonyítási indítványokat, kitézi a tárgyalás határnapját és gondoskodik a tárgyalás megtartásának feltételeiről, az idézésekről és értesítésekről (az előkészítő ülés berekesztésétől számítva)	3 hónap (77. §)	1 hónap (509. §)
A tárgyalás kötelező megismétlése az ügyész, a vádlott vagy a védő indítványára a tárgyalás korábbi anyaga lényegének ismertetésével (a legutóbbi érdemi tárgyaláshoz képest)	1 év (78. §)	6 hónap (518. §)
A megkeresett bíróság teljesítési kötelezettsége (a megkereséstől számítva)	3 hónap (80. §)	1 hónap (534. §)
A tárgyalás elnapolása a határozat meghozatalára és kihirdetésére az ügy bizonyoltsága, a határozat nagy terjedelme vagy más fontos ok miatt	1 hónap (81. §)	8 (kivételesen 15) nap (550. §)
A perújítási nyomozás alaphatárideje (kétszer, egyenként legfeljebb 2 hónappal éppúgy hosszabbítható, mint a Be. szerint)	6 hónap (84. §)	2 hónap (641. §)

Az ügyészség a más jogsult által előterjesztett perújítási indítványt megküldi az észrevételével együtt (az indítvány beérkezésétől számítva)	3 hónap (85. §)	1 hónap (642. §)
--	--------------------	---------------------

A tanúk tárgyalásra való idézését a veszélyhelyzet idején lehetőleg mellőzni kell. Ennek érdekében lehetőség van

- a tanúnak az eljárás során korábban tett vallomása lényegének ismertetésére vagy felolvasására,
- az eljárási jelenlét telekommunikációs eszköz útján való biztosítására,
- a korábbi cselekményről (kihallgatásról) készített kép- és hangfelvétel vagy hangfelvétel lejátszására,
- írásbeli vallomástételre.

Ha egyik sem alkalmazható, csak akkor kell a tanú személyes jelenlétével megtartani a tárgyalást.

Jelentősen egyszerűsödnek a perorvoslat szabályai is. A 82–83. § szerint a másodfokú vagy a Kúria elé felülvizsgálati nyilvános ülésre tartozó intézkedéseket a tanács elnöke is megteheti, ha az elbíráláshoz szükséges adatok a fellebbezéssel érintettek írásbeli nyilatkozata alapján beszerezhetőek. Ilyenkor másodfokon, ha a beszerezett adatok alapján tárgyalás tartása nem szükséges, vagy ha a rendelkezésre álló adatok alapján az ügy tanácsülésen való elbírálásának nincs akadálya, és a vádlott, védő, ügyész vagy a fellebbező a nyilvános ülés kitűzését nem indítványozza, a másodfokú bíróság a fellebbezésről tanácsülésen dönt. A Kúria tanácsa pedig (ha a rendelkezésre álló adatok alapján az ügy tanácsülésen való elbírálásának nincs akadálya) a felülvizsgálati indítványról tanácsülésen dönt. A Kúria tanácsa a törvényesség érdekében bejelentett jogorvoslatot csak akkor bírálja el nyilvános ülésen, ha azt a tanács elnöke szükségesnek tartja (egyébként tanácsülésen jár el).

A különeljárások vonatkozásában több könnyítést is tartalmaz a Rendelet:

- a bíróság fiatalkorúval szemben bármely bűncselekmény esetén hozhat büntetővégzést (87. §);
- az ügyészség a terheltet a bűncselekmény elkövetésétől számított három hónapon (és nem 15 napon illetve 1 hónapon) belül állíthatja bíróság elé (88. §), kivéve, ha a 15 napos (1 hónapos) határidő a veszélyhelyzet kihirdetését megelőzően lejárt (határozással kapcsolatos eljárásban a 93. § a bíróság elé állítás határideje 1 hónap a Be. 835. §-ában meghatározott 15 naphoz képest);
- bíróság elé állításnál a fellebbezés elbírálásának 2 hónapos határideje (730. §) is nőtt (6 hónapra);
- a bíróság a büntetővégzést az ügy érkezését követő 3 hónapon belül hozza meg (89. §) és nem 1 hónapon belül (Be. 741. §);
- büntetővégzés meghozatalára nem 3 évi (Be. 740. §), hanem 8 évi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bűncselekmény esetén kerülhet sor, és ez a folyamatban levő ügyekre is vonatkozik, ha az előkészítő ülés megtartására még nem került sor;
- a magánvádas (pótmagánvádas) vádemelési határidőkbe (például magánindítvány előterjesztése, vádindítvány benyújtása) a veszélyhelyzet időtartama nem számít bele.

Egyes különeljárások lefolytatását a veszélyhelyzet idején kifejezetten nem tartja kívánatosnak a Rendelet. Így

- a külföldön ismert helyen tartózkodó terhelt távollétében folytatott eljárásnak nincs helye, a folyamatban lévő eljárást a veszélyhelyzet idejére fel kell függeszteni (90. §);
- a külföldön ismert helyen tartózkodó terhelttel szemben európai vagy nemzetközi elfogatóparancs nem bocsátható ki;
- magánvádas és pótmagánvádas eljárásnak nincs helye, a folyamatban lévő magánvádas (pótmagánvádas) eljárást a veszélyhelyzet idejére fel kell függeszteni (91–92. §).

Herke Csongor – Sándor Botond: A nyomozás egyes problémái az új koronavírus miatti veszélyhelyzet idején

Végül meg kell említeni, hogy a 94. § szerint kártalanítási igény a veszélyhelyzet ideje alatt nem terjeszthető elő. A kártalanítási igény érvényesítésének határidejébe a veszélyhelyzet nem számít bele.

Az új koronavírus hatása a nyomozásra

Az új koronavírus megjelenése hazánkban is az élet számos területén változást hozott. A vírus felbukkanása nemcsak az emberek mindennapi életét változtatta meg, hanem kihatással volt a hivatalos szervek, így a nyomozó hatóságok munkájára is, számos nehézséget okozva, illetve megoldandó kérdést, problémát felvetve.

Az egyik ilyen megoldandó kérdés a személyes kontaktusok kezelése, kiváltképp a nyomozás során, ugyanis a hatóságok közül talán éppen a nyomozó hatóság tagjai kerülnek legtöbbször személyes kapcsolatba a résztvevőkkel.

A feladatuk ellátása során a rendőrség állományának tagjai munkájukból fakadóan napi szinten érintkezésbe kerülnek állampolgárokkal. Így az eljárási cselekmények, intézkedések végrehajtása során fokozott figyelem szükséges, hiszen a COVID-19 nevű, cseppfertőzéssel terjedő betegséget okozó új koronavírus az egyik leggyorsabban terjedő ismert vírus. Éppen ezért nagyon fontos a fokozott figyelem, a fegyelmezett magatartás mindenki részéről. Ha valaki beteg vagy a betegség enyhébb tüneteit észleli magán, célszerű és szükséges ezt időben jelezni a megfelelő hatóság felé.

A fentiek miatt nagyfokú körültekintés szükséges a személyes jelenlétet igénylő eljárási cselekmények – többek között tanúkihallgatás, gyanúsított kihallgatás, szembesítés, kutatás – végrehajtása során. Ha az ember betegnek érzi magát, akkor lehetőleg ne menjen személyesen feljelentést tenni, amit amúgy levélben vagy elektronikus formában is be lehet nyújtani a hatóság felé. Lehetőség szerint el kell kerülni, hogy a rendőrségi állomány tagja megfertőződjön. Ugyanis már a megfertőződés gyanúja alapján a nyo-

mozó kéthetes karanténba kerül az állomány többi tagja megfertőződésének a megelőzése érdekében. Az ilyen módon történő kiesés pedig többlet terhet ró a hatóság többi tagjára.

A fentiek alapján odafigyeléssel és körültekintő eljárással nem csak mások testi épségét, egészségét lehet megóvni, de közvetve nagyban hozzá lehet járulni a hatóságok munkájának eredményes végrehajtásához is a veszélyhelyzet idején.

Az új koronavírus miatti veszélyhelyzetben már az is kérdéses, hogy a résztvevők az eljárás során, hivatalos idézést követően a járványügyi helyzetben mennyire kívánnak megjelenni személyesen a nyomozó hatóság előtt. Nem mindenki teheti meg, hogy gépjárművel érkezzon meg a kihallgatásra, a tömegközlekedési eszközöket pedig célszerű elkerülni a megfertőzés esélyének minimalizálása érdekében.

Az idézett személyek között előfordulhatnak idősebb személyek is, vagy egyéb krónikus betegségben szenvedők. Rájuk a vírus fokozott veszélyt jelent, így nem is ajánlatos megjelenniük az idézés időpontjában a hatóság előtt. Értelemszerűen, aki házi karanténban a lakóhelyén tartózkodik, a hatóság előtt nem jelenhet meg. Ezt a tényt haladéktalanul jeleznie kell a hatóság felé. A veszélyhelyzetben jellemző, hogy sokan elvonulnak a világ elől (például elmennek a családi szülőshöz, hétvégi nyaralóba a családdal). Ezen személyek felkutatása további nehézséget okozhat a hatóság tagja számára. Éppen emiatt sok esetben az írásos idézés célba sem ér, és a telefonos elérhetőség sem áll sokszor rendelkezésre a kapcsolatfelvételhez. És még a sikeres kapcsolatfelvétel esetén is mondhatja a résztvevő, hogy a veszélyhelyzet miatt nem kíván megjelenni a kihallgatás időpontjában. A hatályos Be. rendelkezései alapján az idézett személynek kötelessége lenne megjelenni az idézés időpontjában, de a Rendelet fent említett szabályai lehetőséget adnak a telekommunikációs eszközökön keresztül történő kapcsolattartásra.

Amennyiben az eljárás eredményes befejezése céljából nem célszerű a kihallgatást későbbre halasztani, úgy felmerülhet tanú esetében a „*távtanú jegyzőkönyv*” kiküldése. Ugyanakkor a „*távtanú jegyzőkönyv*” kitöltése is számos nehézségbe ütközhet. Elég, ha csak belegondolunk az elektronikus

úton kiküldött jegyzőkönyv kinyomtatásának nehézségeibe, ha az idézendő egyáltalán rendelkezik e-mail címmel (illetve arról a hatóságnak tudomása van). Előfordulhat olyan eset is, hogy a „*távtanú jegyzőkönyv*” nem jelent megoldást a tanú kihallgatására. Ugyanis a tanúnak a kérdésekre adott válaszai alapján újabb kérdések merülhetnek fel, amelyek megválaszolása érdekében szükséges lehet újabb jegyzőkönyv kiküldése. Ez általános nehézséget jelenthet, mert a „bonyolultabb” kihallgatásoknál az eljárási cselekmény végrehajtása során gyakran merülhetnek fel olyan újabb kérdések, amelyek a büntetőeljárás lefolytatása szempontjából fontosak, és ilyen esetben szinte végelethetetlenül elhúzódhat a tanú kihallgatása.

A gyanúsított kihallgatása (illetve az ahhoz kapcsolódó intézkedési kötelezettség) még kevésbé kivitelezhető a gyanúsított vonatkozásában elvégzendő kötelező ujj- és tenyérynymat-vételre és DNS mintavételre tekintve, amelyhez személyes jelenlét szükséges. Fiatalkorú gyanúsított vonatkozásában pedig a Be. rendelkezései alapján szükséges a környezettanulmány beszerzése, amelynek elkészítése során szükséges a gyanúsított környezetével való kapcsolatfelvétel, és ez többnyire személyes kapcsolatfelvételt jelent. Figyelembe véve a vírus gyors terjedését és magas lappangási idejét, a személyes kapcsolatfelvétel veszélyeket rejt magában. Szükséges a biztonságos kapcsolatfelvétel szabályainak kidolgozása, amely időt vesz igénybe, így a környezettanulmány beszerzése a veszélyhelyzet idején nehézségbe ütközhet. Ez jelentősen elhúzhatja a nyomozást, ami a fiatalkorúakra vonatkozó rövidebb nyomozási határidőre figyelemmel nem szerencsés.

A szembesítés, a lefoglalás és egyéb személyes megjelenést igénylő nyomozati cselekmények foganatosítása során a fenti problémák ugyanúgy fennállhatnak. Ha az eljárás során több tanú, illetve gyanúsított kerül kihallgatásra, akkor az eljárási cselekményen már legalább három érintett vesz részt személyesen. Emellett az érintettek oldalán meghatalmazás vagy kirendelés alapján jogi képviselő, illetve védő is részt vehet a szembesítésen. Elegendő, ha csak egy jelen lévő személyben jelen van a lappangó vírus, a megfertőződés nagyfokú veszélye áll fent. A leírtak alapján a jelen

helyzetben az idézettek nyilatkozhatnak úgy, hogy az eljárási cselekményen nem kívánnak részt venni, amíg a járvány el nem múlik, és biztonságosnak nem ítélik a hatóság előtt történő megjelenést. A probléma akkor lehet jelentős, ha az eljárás befejezéséhez a szembesítés végrehajtása nem mellőzhető, vagy az esetleges további nyomozati cselekmények végrehajtása a szembesítés eredményétől függ.

A kutatás foganatosítása az eljárási cselekmény természetéből fakadóan szintén nehézségeket vet fel. A hatóságnak mérlegelnie kell a kutatás végrehajtásának szükségességét és fontosságát. Amennyiben a cselekmény végrehajtása nem mellőzhető, ügyelni kell a megfelelő védőfelszerelés biztosítására. A lefoglalt tárgyakat ajánlott külön csomagolni, és (amennyiben például azok szakértői vizsgálata halaszthatatlanul nem szükséges) célszerű 5–7 napig a lefoglalt tárgyakat is „karanténba” helyezni, hogy a tárgyakon esetlegesen jelen lévő vírus elpusztuljon (tekintettel arra, hogy a tárgyakon keresztüli fertőzésveszélyre vonatkozó orvosi álláspontok elmentmondásosak).

A büntetőeljárásban a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság, illetve (törvényben meghatározott esetben) az előkészítő eljárást folytató szerv bármely szervtől, jogi személytől vagy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezettől adatszolgáltatást kérhet, amelynek teljesítésére határidőt szab. A megkeresések teljesítése a magáncégek vonatkozásában okozhat inkább nehézséget, leginkább a határidők betartása tekintetében. Jelen egészségügyi helyzetben sok cég kilátástalan helyzetbe került, az alkalmazottakat vagy azok egy részét el kellett küldeniük, vagy épp a megszűnés veszélye fenyegeti őket. Ebben a helyzetben nem feltétlenül az adatszolgáltatás teljesítése élvez náluk prioritást. Az állami szervekre is többlet terhet ró a járvány, és a részükre küldött megkeresésekben is csúszás várható.

A járvány megjelenése a bíróság elé állítás intézményére is kihatással van. Az eljárás során a törvényi feltételek fennállása esetén a bíróság elé állítás alkalmazása az eljárás gyors és eredményes lezárását tette lehetővé. Tekintettel arra, hogy a bíróságok is „csökkentett üzemmódban működnek”

(ld. ítélezési szünet), a gyanúsított bíróság elé állítása még a Rendelet által megállapított nagyobb időkeretben sem kivitelezhető.

A bíróságok előbb említett „*csökkentett üzemmódban történő működéséhez*” kapcsolódhat azon eljárások helyzete, amelyek nyomozását már befejezték, azaz vádemelési javaslattal továbbbíthatóak az ügyészség felé. Gyakorlatilag az várható, hogy az ilyen ügyek fel fognak torlódni, amíg a helyzet nem rendeződik.

A büntetés-végrehajtási intézményekben zárt helyiségek vannak, a fogvatartottak elkülönítése, nem egy légtérben történő elhelyezése nem kivitelezhető, ennél fogva a vírus gyors terjedésének ideális feltételei fennállnak. A letartóztatásba vagy szabadságvesztésbe frissen érkezettek könnyen bevihetik a vírust az egyébként addig vírusmentes intézményekbe is. Éppen ezért az intézményekben történő mozgásokat, az ott végrehajtandó eljárási cselekményeket (tanúkihallgatás, gyanúsított kihallgatás) a lehetőségekhez képest korlátozni kell, és azokat csak akkor foganatosítani, ha nem halaszthatatlanul fontosak.

A veszélyhelyzet egyes bűncselekményeknél új elkövetési magatartásokat hozott. A csalás igen gyakori módja lett idősek részére a napi bevásárlás felajánlása úgy, hogy a pénz átvételét követően a bevásárlásra nem kerül sor. Ugyanígy megjelent az online felületeken az egészségügyi felszerelések (maszk, fertőtlenítő) hirdetése, ahol szintén jellemző, hogy a fizetést követően az ígért termék soha nem érkezik meg. Egyes bűncselekmények módosított tartalommal jelentek meg, gondolunk itt például a rémhírterjesztésre. De általánosságban is megfigyelhető egyes bűncselekmények számának az emelkedése (például ilyen a csalás).

A járványhelyzet súlyosbodása esetén egyre gyakoribb lehet a folyamatban lévő büntetőeljárások rövid idejű (pár hónapos) általános jellegű felfüggesztése. Talán megfontolandó lenne bizonyos bűncselekménycsoportokra egy ilyen általános felfüggesztést elrendelni (ahogyan az a Rendeletben a magánvádas és a pótmagánvádas ügyekben meg is történt), mert a jelen egészségügyi helyzet nem teszi lehetővé a hatékony nyomozást, és a kisebb bűncselekmények esetén a bűnüldözéshez fűződő érdeket jelentős

mértékben meghaladja az egészséghez fűződő érdek. És itt nemcsak a hatóság tagja vagy a résztvevő egyéni egészségéről van szó, hanem a tömeges fertőzések megakadályozásához fűződő társadalmi érdekről is.

Gondot okozhat a szakvélemények elkészítése, még a Rendelet által lehetővé tett nagyobb időkeret ellenére is. Ha ugyanis a szakvélemény személlyel függ össze (például orvosi szakvélemény), akkor a vizsgálatot célszerű lehet elhalasztani, mivel a vizsgált betegben lappangó vírus megfertőzheti a szakértőt is. Tárgyak esetében könnyebb a helyzet, bár a fentebb említett bizonytalanságnak (mennyire és mennyi ideig terjed e fertőzés a tárgyakon keresztül?) itt is jelentősége lehet.

Végül meg kell említeni az idős személyekkel kapcsolatos gyakorlati nehézségeket. Ilyen példa lehet, amikor a feljelentés-kiegészítés során a feljelentés tartalmának tisztázása okoz nehézséget. Ha ugyanis az idős feljelentő elektronikusan vagy levélben nyújtja be a feljelentést, könnyen előfordulhat, hogy további körülményeket szükséges tisztázni már a nyomozás elrendeléséhez is. A személyes kapcsolatfelvételnek azonban idős személyek esetén nagy a kockázata: ha az idős személyeknek még a legközelebbi hozzátartozókkal is kerülni kell az érintkezést, akkor hogyan hallgassa ki őket egy kívülálló nyomozó? Az elektronikus kapcsolatfelvétel pedig a rendelkezésre álló határidő és a technikai nehézségek miatt okozhat problémát. Ugyanezek a kérdések merülhetnek fel egyéb eljárási cselekmények esetében is, mint például a szemle, a helyszíni kihallgatás, műszeres vallomás-ellenőrzés.

Összegzés

A vírus terjedésével egyre nő a hatóságok által elvégzendő feladatok száma: az elrendelt karanténok és a kijárási korlátozás betartásának az ellenőrzése, kontakt-kutatás. Ha bárki személyes kapcsolatba kerül megfertőzés gyanúja alatt álló személlyel, akkor kötelező kététes karanténba vonulnia, amely az állomány létszámának csökkenéséhez vezethet. Ezek alapján az egyéb bűnügyi, rendészeti feladatok ellátása háttérbe szorulhat. Gyakorlatilag egyes ügyek már most is állnak, nem lehet bennük érdemben

eljárni, miközben a határidők telnek, ami a gyanúsított kihallgatását követően még akkor is problémás, ha a fentiek alapján az ügyészség korlátlanul hosszabbíthatja az eljárási határidőket. Előre látható, hogy a veszélyhelyzet lejártakor olyan mértékű lesz az ügytorlódás, ami kezelhetetlenné válik (hiszen ekkor már nem lesznek érvényesek a Rendelet szabályai). Ez ahhoz a helyzethez fog hasonlítani, amikor bevezette a jogalkotó a nyomozás végső határidejét, és országosan sok ezres volt azon ügyek száma, amelyekben nagyon rövid határidővel vádat kellett emelni, mert különben meg kellett volna szüntetni az eljárást (az akkori törvényi szóhasználatnál a nyomozást). Természetesen a felfüggesztés is számos új kérdést vet fel, hiszen ezekben az ügyekben is olyan eljárási cselekmények lehetnek szükségesek, amelyek gyors elvégzése az eljárás eredményessége szempontjából elengedhetetlen. A nyomozó hatóságok által végzett tevékenység jellegéből pedig az élet más területein alkalmazott otthoni munkavégzés (home office) szóba sem jöhet.

A Rendelet igyekezett tűzoltómunkával a büntetőeljárás legfontosabb nehézségeire választ adni. Az új koronavírus miatti veszélyhelyzet megnehezíti az eljárások lefolytatását, ezért sok esetben indokolt lehet az eljárások felfüggesztése. Ugyanakkor nem állhat meg a bűnüldözés sem, hiszen egyes esetekben azonnali intézkedésekre van szükség a bűncselekmények illetve azok elkövetőinek a felderítéséhez, illetőleg a bizonyításhoz. Könnyen belátható, hogy minden problémát nem lehet jogszabályi szinten megoldani, és a gyakorlat nap mint nap hoz újabb és újabb nehézségeket. Ha azonban az általános elvet vesszük figyelembe (azaz a veszélyhelyzet se a hatóságok, se a résztvevők számára nem járhat a büntetőeljárásban hátrányos következménnyel), akkor talán minden problémára találhatunk választ. Addig is, amíg a vírus köztünk van, és azután is, ha már újraindul a normális élet.